

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, завідувача кафедри теорії, історії та філософії права Національної академії внутрішніх справ

КРИВИЦЬКОГО Юрія Віталійовича

на дисертацію **СУПРУНЧУКА Олега Олександровича**

на тему: «Органи досудового розслідування в Україні (1990-ті роки – 2022 рік): історико-правові засади становлення та розвитку»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми.

На сучасному етапі розвитку української держави, що характеризується глибокими трансформаційними процесами у сфері публічної влади, реформуванням системи кримінальної юстиції та адаптацією національного законодавства до європейських стандартів, особливої актуальності набуває проблема інституційного та правового забезпечення діяльності органів досудового розслідування. Саме ефективність функціонування цих органів значною мірою визначає реальний рівень захисту прав і свобод людини, дієвість кримінального провадження, стан довіри суспільства до правоохоронної системи та результативність державної політики у сфері протидії злочинності.

Актуальність теми посилюється необхідністю ретроспективного осмислення процесів становлення і розвитку органів досудового розслідування в Україні упродовж 1990-х років – 2022 року, що охоплює етапи пострадянської трансформації правоохоронної системи, конституційного оформлення нової моделі кримінальної юстиції, запровадження Кримінального процесуального кодексу України 2012 року, створення нових спеціалізованих органів досудового розслідування – Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), Державного бюро розслідувань (далі – ДБР), Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ України), а також функціонування інституту досудового

розслідування в умовах збройної агресії та правового режиму воєнного стану. Такий підхід узгоджується зі змістом дисертації, в якій окремо простежено історико-правові аспекти розвитку органів досудового розслідування в Україні у 1990–2014 роках, а також проаналізовано реформування цієї системи у 2015–2022 роках.

У цьому контексті історико-правовий аналіз дає змогу не лише відтворити логіку інституційних змін, а й виявити чинники, що зумовили як позитивні результати, так і прорахунки відповідних реформ. Обрана Супрунчуком Олегом Олександровичем тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково значущою і практично затребуваною, оскільки спрямована на комплексне вивчення еволюції органів досудового розслідування в незалежній Україні, виявлення закономірностей їх інституційного розвитку та визначення орієнтирів подальшого реформування в контексті євроінтеграційних процесів і сучасних безпекових викликів. Такий висновок кореспондує із задекларованою в дисертації метою дослідження, яка полягає у вивченні історико-правових засад становлення, розвитку та діяльності органів досудового розслідування в Україні протягом 1990–2022 років, а також у розробці науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання й організації досудового розслідування відповідно до сучасних викликів і міжнародних стандартів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження О.О. Супрунчука виконано в межах актуальних напрямів розвитку юридичної науки та узгоджується з низкою стратегічних і програмних документів державного рівня. Зокрема, тематика роботи відповідає Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, Стратегії національної безпеки України, Комплексному стратегічному плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук

України на 2021–2025 роки, а також Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні. Крім того, дисертація відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок системи МВС України на 2020–2024 роки та Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року, протокол № 14, та схвалено координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України.

Таким чином, дисертаційна робота має чіткий зв'язок із державними та відомчими науковими програмами, що підтверджує актуальність обраної теми, її належне наукове позиціонування та відповідність сучасним напрямом розвитку юридичної науки і практики.

Подана до захисту дисертаційна робота О.О. Супрунчука вирізняється цілісністю наукового підходу та системністю в дослідженні історико-правових засад становлення і розвитку органів досудового розслідування в Україні. Структура роботи є логічною та підпорядкованою реалізації поставленої мети й завдань: дисертація охоплює вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки, що забезпечує послідовне розкриття теми та комплексне висвітлення досліджуваної проблематики.

Джерельна та емпірична база дослідження є достатньо широкою і репрезентативною. Автором використано нормативно-правові акти України та Радянського Союзу, архівні документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, матеріали правозастосовної практики, рішення Конституційного Суду України, практику Європейського суду з прав людини, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених. Це свідчить про глибоке опрацювання проблематики та забезпечує належний рівень наукової обґрунтованості й достовірності отриманих результатів.

Обґрунтованість висновків значною мірою зумовлена використанням комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, серед яких нормативно-правовий, формально-юридичний, історіографічний, діалектичний, порівняльний, а також методи правового і логічного аналізу. Поєднання ретроспективного аналізу з оцінкою сучасного стану правового регулювання діяльності органів досудового розслідування дозволило автору не лише відтворити еволюцію відповідних інституцій, а й критично осмислити особливості їх функціонування на сучасному етапі.

Зміст дисертації засвідчує, що автором досліджено вплив радянської правової спадщини на формування вітчизняної моделі досудового розслідування, визначено основні етапи реформування відповідних органів у період незалежності, проаналізовано ключові законодавчі зміни, пов'язані з прийняттям Конституції України 1996 року та Кримінального процесуального кодексу України 2012 року, а також приділено увагу інституційному розвитку, зокрема створенню НАБУ, ДБР і БЕБ України.

У роботі також розкрито динаміку правового статусу слідчого та дізнавача, окреслено особливості процесуального керівництва прокурора та висвітлено специфіку функціонування органів досудового розслідування в умовах воєнного стану й збройної агресії проти України.

Загалом результати проведеного дослідження дали змогу автору досягти поставленої мети та запропонувати обґрунтовані підходи до вдосконалення правового регулювання й організації діяльності органів досудового розслідування з урахуванням історичного досвіду, сучасних викликів та міжнародних стандартів.

Наведене свідчить про належний рівень фахової підготовки здобувача, глибоке розуміння досліджуваної проблематики та достатній рівень аргументованості сформульованих у дисертації положень і висновків.

Рівень наукової новизни положень, висновків і рекомендацій, обґрунтованих у дисертації, та повнота їх апробації й висвітлення в наукових публікаціях.

Наукова новизна дисертаційного дослідження О.О. Супрунчука полягає в комплексному вивченні історико-правових засад становлення та розвитку органів досудового розслідування в Україні упродовж 1990-х років – 2022 року, що дало змогу сформулювати цілісне уявлення про закономірності трансформації цього правового інституту в умовах зміни політичної, соціально-економічної та правової парадигми держави. Такий підхід відповідає загальній концепції роботи, в якій поєднано дослідження еволюції органів досудового розслідування з осмисленням їх функціонування в умовах реформування правоохоронної системи та воєнного стану.

Особливістю дисертації є поєднання ретроспективного історико-правового аналізу з сучасним баченням проблем функціонування органів досудового розслідування, що дозволило авторів не лише відтворити основні етапи їх еволюції, а й виявити системні суперечності реформування, а також окреслити перспективні напрями вдосконалення відповідної інституційної моделі.

У дисертації вперше:

– обґрунтовано, що система досудового розслідування України є історично обумовленим правовим інститутом, розвиток якого відбувався в контексті складної взаємодії між правовою спадщиною радянського періоду та запровадженням нових демократичних принципів побудови правоохоронної системи;

– проаналізовано архівні документи та стенограми засідань Верховної Ради України щодо підготовки та прийняття проєкту Конституції України 1996 року в частині, що стосується органів прокуратури;

– сформульовано гіпотезу про те, що радянська модель, яка поєднувала слідчі та наглядові функції прокуратури, спричинила формування проблем в організації системи досудового розслідування, зокрема через збереження елементів старої системи;

– проведено історико-правовий аналіз ключових етапів реформування правоохоронних органів, що включали прийняття Конституції України

1996 року, Кримінального процесуального кодексу України 2012 року та створення нових інституцій, таких як ДБР, НАБУ та БЕБ України.

Удосконалено:

– концептуальні підходи до аналізу періодизації становлення органів досудового розслідування, які враховують специфіку перехідного періоду;

– підходи до оцінки реформування досудового розслідування в умовах змін у політичному та соціально-правовому середовищі України, зокрема в частині уточнення ролі процесуального керівництва прокуратури та її взаємодії з іншими суб'єктами досудового розслідування;

– пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності органів досудового розслідування, які базуються на аналізі архівних документів, міжнародного досвіду та адаптації європейських стандартів прав людини.

Дістали подальшого розвитку:

– наукові уявлення про складність і суперечливість процесу адаптації радянських правових норм до нових політико-правових реалій функціонування системи кримінальної юстиції незалежної України;

– концептуальні підходи щодо вдосконалення взаємодії між різними органами досудового розслідування, зокрема в контексті створення об'єднаного органу, відповідального за досудове розслідування, що відповідає сучасним стандартам ефективності та прав людини;

– методологічні основи історико-правового аналізу розвитку органів досудового розслідування, що дають змогу оцінити вплив політичних, соціальних і правових факторів на еволюцію цього інституту.

Основні результати дисертаційного дослідження належним чином відображені в наукових публікаціях автора. Зокрема, за темою дисертації опубліковано чотири наукові праці, в яких висвітлено основні наукові результати дослідження, а також чотири публікації, що засвідчують апробацію його матеріалів. Це дає підстави констатувати належну повноту апробації та висвітлення основних положень дисертації у фаховому науковому середовищі.

Загалом наукова новизна дисертаційної роботи має комплексний характер, відзначається внутрішньою логічною узгодженістю та засвідчує вагомий внесок автора в дослідження історико-правових засад становлення і розвитку органів досудового розслідування в Україні.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження О.О. Супрунчука полягає в можливості їх використання у правотворчій, правозастосовній, науковій та освітній сферах, що підтверджується відповідними актами впровадження і свідчить про прикладний характер одержаних наукових результатів.

Зокрема, результати дослідження мають важливе значення для правотворчої діяльності, оскільки сформульовані у роботі висновки та пропозиції можуть бути використані під час підготовки змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства України, а також інших нормативно-правових актів, що регламентують організацію та функціонування органів досудового розслідування. Практична цінність відповідних напрацювань підтверджується їх використанням у діяльності Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук (акт впровадження від 10 жовтня 2025 р.), а також врахуванням у роботі Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності (лист від 26 січня 2026 р. № 04-27/12-2026/16722).

Одержані результати впроваджено і в правозастосовну практику, де вони використовуються з метою підвищення ефективності організації досудового розслідування, удосконалення взаємодії між слідчими, оперативними підрозділами та прокурорами, а також оптимізації розмежування повноважень між суб'єктами кримінального провадження.

Відповідні положення враховано у практичній діяльності підрозділів Національної поліції України та органів прокуратури, що підтверджується актами впровадження Подільського управління поліції ГУНП у м. Києві (від 7 січня 2026 р. № 1), Немишлянської окружної прокуратури м. Харкова (від 2 лютого 2026 р. № 1), а також листами Офісу Генерального прокурора (від

17 лютого 2026 р. № 31/4-32454-26) та Головного слідчого управління Національної поліції України (від 17 лютого 2026 р. № 22689-2026).

Важливим напрямом практичного значення дисертаційного дослідження є використання його результатів в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю. Теоретичні положення, узагальнення та висновки дисертації застосовуються під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Історія держави і права України», «Актуальні питання українського права та державотворення», а також при підготовці навчально-методичних матеріалів, що сприяє підвищенню якості підготовки здобувачів вищої освіти. Це підтверджується актом впровадження Національної академії внутрішніх справ від 2 січня 2026 р. № 3-ОП.

Окрім того, результати дисертаційної роботи використовуються у науково-дослідній діяльності як теоретико-методологічна основа для подальших досліджень проблем функціонування органів досудового розслідування, їх реформування та вдосконалення кримінального процесуального законодавства. Відповідне впровадження підтверджується актом Національної академії внутрішніх справ від 2 січня 2026 р. № 4-НД.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають комплексне практичне значення, охоплюють правотворчу, правозастосовну, освітню та науково-дослідну сфери, що свідчить про їх належну затребуваність, ефективність упровадження та прикладну цінність виконаної роботи.

Разом із тим дисертація містить окремі положення дискусійного характеру, які потребують додаткового уточнення та поглибленої аргументації.

1. У дисертаційному дослідженні зазначено, що Національне бюро розслідувань України було створено у 1997 р. на виконання норм частини першої статті 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України 1996 р., проте фактично не розпочало своєї діяльності у зв'язку з визнанням неконституційними окремих положень Указу Президента України «Про Національне бюро розслідувань України» від 24 квітня 1997 р. № 371/97. У цьому контексті доцільно було б детальніше розкрити правову аргументацію

Конституційного Суду України щодо неконституційності відповідного указу, а також повніше з'ясувати вплив цього рішення на подальше формування організаційно-правових засад досудового розслідування в Україні.

2. На окрему увагу заслуговує питання щодо характеру трансформації правоохоронної системи України в 1991–1996 роках. Якщо розглядати цей період як початковий етап її реформування, то потребує додаткового пояснення, чим зумовлено збереження значної частини інституційних, функціональних і світоглядних рис пострадянської моделі, зокрема централізованої структури, відомчої розпорошеності слідчих органів і домінування державоцентричного підходу над правозахисним. Оскільки в дисертації на значному фактичному матеріалі обґрунтовується теза про недостатню глибину реформ цього періоду, дискусійним залишається питання, чи можна вважати зазначений етап повноцінним початком формування нової правоохоронної системи, чи радше перехідною фазою зі збереженням домінантного впливу радянської юридичної спадщини. Це положення потребувало б додаткового теоретичного акцентування.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер та можуть бути враховані автором у подальшій науково-дослідній діяльності.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

Під час аналізу дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація О.О. Супрунчука є самостійно виконаною, оригінальною кваліфікаційною науковою працею, що містить належні посилання на використані джерела та результати наукових досліджень.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

На підставі результатів проведеного аналізу вважаю, що дисертація Супрунчука Олега Олександровича на тему: «Органи досудового розслідування

науковою працею, що містить належні посилання на використані джерела та результати наукових досліджень.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

На підставі результатів проведеного аналізу вважаю, що дисертація Супрунчука Олега Олександровича на тему: «Органи досудового розслідування в Україні (1990-ті роки – 2022 рік): історико-правові засади становлення та розвитку»:

– за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» та спеціальності 081 «Право»;

– є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій на основі комплексного історико-правового аналізу одержано науково-обґрунтовані результати, що в сукупності дають змогу розв'язати важливе наукове завдання, пов'язане із з'ясуванням закономірностей становлення, еволюції та функціонування органів досудового розслідування в Україні в умовах трансформації національної правоохоронної системи;

– відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а також вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 щодо оформлення дисертацій;

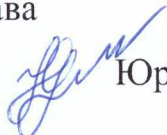
– а її автор, Супрунчук Олег Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувача кафедри теорії, історії та філософії права

Національної академії внутрішніх справ

 Юрій КРИВИЦЬКИЙ

